

Genç Yetişkinlerde Aidiyet İhtiyacı ve Bilişsel Esneklik: Olumsuz Duygulanımın Aracı ve Uyumluluğun Düzenleyici Rolü

Need to Belong and Cognitive Flexibility in Young Adults: Mediating Role of Negative Affect and Moderating Role of Agreeableness

© Selin Yılmaz¹, © Rana Alan¹

¹Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Adana

ÖZ

Amaç: Geçmiş çalışmalar aidiyet ihtiyacının bazı duygusal ve bilişsel mekanizmaları açıklayabildiğini öne sürmektedir. Bununla birlikte, hangi bilişsel ve duygusal mekanizmaların aidiyet ihtiyacı tarafından yordandığı ve bu ilişkinin farklı kişilik özelliklerine göre değişip değişmediği yeterince açık değildir. Bu çalışmanın genel amacı, aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkide duygu ve kişilik özelliklerin rolünü bir model aracılığıyla incelemektir.

Yöntem: Araştırmanın katılımcı grubunda 446'sı kadın, 273'ü erkek olmak üzere toplam 719 üniversite öğrencisi yer almaktadır ($M \pm SS_{yaş} = 21,38 \pm 1,97$). Veri Toplama Araçları, Standart Bilgi Formu, Bilişsel Esneklik Ölçeği, Aidiyet İhtiyacı Ölçeği, beş Faktör Kişilik ölçeği, Pozitif ve Negatif Duygudurum Ölçeği'dir.

Bulgular: Aracılık analizi aidiyet ihtiyacının olumsuz duygulanım aracılığıyla bilişsel esneklik üzerinde anlamlı dolaylı etkisini ortaya koymuştur ($b = -.0606$, $t = -3.189$). Bu bulgu, aidiyet ihtiyacının olumsuz duygulanımı artırarak bilişsel esnekliği azalttığını göstermektedir. Düzenleyicilik analizi sonuçlarına göre, aidiyet ihtiyacı ile uyumluluk kişilik özelliğinin (aidiyet ihtiyacı X uyumluluk) etkileşim etkisi bilişsel esnekliği anlamlı düzeyde yordamıştır. Buna göre, aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki olumsuz etkisi, düşük uyumluluk durumunda daha güçlüdür.

Sonuç: Mevcut çalışma, uyumluluğun aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki olumsuz etkisini düzenlediğini göstermiştir. En yüksek bilişsel esneklik, daha düşük aidiyet ihtiyacı ve daha yüksek uyumluluk koşullarında gözlenmiştir. Sonuç olarak aidiyet ihtiyacının bilişsel beceriler üzerindeki etkisine kişilik özellikleri ve duygusal süreçlerin eşlik edebileceği öne sürülmektedir.

Anahtar sözcükler: Motivasyon, bilişsel yetenek, kişilik özelliği, ait olma, duygu

ABSTRACT

Objective: Previous studies propose that the need to belong can explain some emotional and cognitive mechanisms. Yet, it is unclear which cognitive and emotional mechanisms may be predicted by the need to belong and whether this relationship varies within different personality traits. The general purpose of this study was to scrutinize the role of emotion and personal traits in the relationship between the need to belong and cognitive flexibility with the help of a model.

Method: A total of 719 university students, 446 female and 273 male, employed the participant group of the study ($M \pm SD_{age} = 21.38 \pm 1.97$). Data measurement tools were Standard Information Form, Cognitive Flexibility Scale, Need to Belong Scale, Big Five Personality Traits Scale, Positive and Negative Affect Scale.

Results: The mediation analysis demonstrated a significant indirect effect of the need to belong on cognitive flexibility through negative affect ($b = -.0606$, $t = -3.189$). This finding showed that the need to belong reduced cognitive flexibility by increasing negative affect. With regard to the moderation analysis results, the interaction effect of the need to belong and agreeableness personality trait (need to belong X agreeableness) significantly predicted cognitive flexibility ($b = -.1169$; CI 95% $= -.2033$ to $-.0304$, $t = -2.6542$, $p = 0.0081$). Accordingly, the negative direct effect of the need to belong on cognitive flexibility was stronger in the lower agreeableness condition.

Conclusion: The current study indicated that agreeableness moderates the negative effect of the need to belong on cognitive flexibility. The highest cognitive flexibility was observed in the lower need to belong and higher agreeableness conditions. In conclusion, it is suggested that the effect of the need to belong on cognitive abilities may be accompanied by personality traits and emotional processes.

Keywords: Motivation, cognitive ability, personality trait, belongingness, emotion

Giriş

Kişilerarası ilişkilerin temel bir bileşeni olan ve dolayısıyla benliğin inşasında kritik bir yapı olabilen aidiyet ihtiyacı temel motivasyonlardan biridir (Baumeister ve Leary 1995). Aidiyet duygusu yaygın bir temel güdü olmasına rağmen bireyler, sosyal gruplar tarafından kabul edilme düzeyleri ve bu gruplara ait olma arzuları açısından farklılık gösterebilir. Bireylerin farklı düzeylerdeki aidiyet ihtiyaçları onların bilişlerini, duygularını ve davranışlarını şekillendirmektedir (Baumeister ve Leary 1995).

Bu temel motivasyonun insanların duygusal, bilişsel ve davranışsal süreçleri üzerindeki etkisini inceleyen ampirik çalışmalarda genellikle sosyal dışlanma prosedürleri aidiyet ihtiyacına yönelik bir tehdit olarak kullanılmıştır. Buna göre sosyal dışlanmanın veya daha yüksek aidiyet ihtiyacının yalnızlık, kaygı, öfke ve üzüntü gibi büyük ölçüde olumsuz duygusal tepkilere neden olduğu rapor edilmiştir (Wang ve ark. 2017, Leary 2021). Özellikle aidiyet ihtiyacı yüksek olan kişilerin reddedilmeye karşı negatif duyguları deneyimleme olasılıklarının daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Nitekim aidiyet ihtiyacının artmasıyla birlikte negatif duygulanımın da arttığı belirlenmiştir (Leary ve ark. 2013). Ayrıca, kortizol düzeylerinin artması ve sosyal dışlanmanın ardından artan negatif duygulanım gibi fizyolojik ve psikolojik etkiler, aidiyet ihtiyacı yüksek olan bireylerde, aidiyet ihtiyacı düşük olan bireylere göre daha sık yaşanmaktadır (Beekman ve ark. 2016). Sonuç olarak, aidiyet ihtiyacı seviyesinin, dışlanma ve reddedilme gibi hoş olmayan sosyal ipuçlarına duyarlılığın düzenlenmesinde önemli bir rol oynayabileceğine inanılmaktadır (Pickett ve ark. 2004).

Baumeister ve Leary'nin (1995) Aidiyet İhtiyacı Hipotezi'ne göre, aidiyete yönelik tehditler sosyal ilişkilere olan dikkati artırarak bilişsel kaynakları sınırlayabilir. Diğer bir deyişle, aidiyet ihtiyacı tehdit edildiğinde, insanlar bilişsel kaynaklarını sıklıkla aidiyet ihtiyaçlarını karşılamak için kullanabilir ve bu da onların üst düzey bilişsel süreçlerini sekteye uğratabilir (Baumeister ve ark. 2002). Örneğin, sosyal dışlanma üzerine yapılan araştırmaların çoğu, aidiyete yönelik tehditleri, zayıflamış ketleyici kontrol (Otten ve Jonas 2013, Buelow ve ark. 2015, Xu ve diğerleri 2020) ve azalan çalışma belleği kapasitesi (Xu ve ark. 2018, Fuhrmann ve ark 2019) gibi bozulmuş bilişsel yeteneklerle ilişkilendirmiştir. Bu bilişsel işlevlerle bağlantılı olduğu düşünülen bilişsel esnekliğin de negatif duygusal deneyimlerden zarar görebileceği bilinmektedir (Davis ve Nolen-Hoeksema 2000). Bilişsel esneklik, beklenmedik veya değişen durumlarda seçeneklere sahip olmanın farkındalığını, yeni bir duruma uyum sağlama isteği ve esnekliğinin yanı sıra öz yeterliliği de kapsar (Martin ve Rubin 1995). Özellikle bilişsel esneklik becerileri, stres altında olayları yeniden inceleyerek negatif düşünce ve duygularla başa çıkamamızı ve avantajlı seçim yapmak için birden fazla alternatif başa çıkma stratejisini oluşturmamızı sağlar (Gabrys ve ark. 2018). Aidiyet İhtiyacı Hipotezi doğrultusunda sosyal kabul kazanmanın ve dolayısıyla aidiyet ihtiyacının karşılanması, olumsuz duygusal deneyimlerden kaynaklanan bilişsel bozulmalara karşı koruyabileceği gözlemlenmiştir. (Ni ve ark. 2020). Bu nedenle aidiyet ihtiyacının bilişsel esnekliğe nasıl yansıdığına belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

İşbirlikçi, öz disiplinli, titiz ve çalışkan olma ile karakterize edilen uyumluluk kişilik özelliğinin (McCrae ve Costa 2003) bazı bilişsel becerilerde avantaj sağlayabileceği öngörülmektedir. Literatüre göre, yüksek düzeyde uyumlu kişiler, düşük düzeyde uyumlu kişilere göre daha yüksek bilişsel inhibisyon ve bilişsel esneklik bilişsel yeteneklere sahip olabilir (Jensen-Campbell ve ark. 2002, Burnos ve Skrobowski 2021). Tüm bu niteliklerin yanı sıra oldukça sevimlidirler ve arkadaş olarak seçilme potansiyelleri yüksektir (Selfhout ve ark. 2010). Dolayısıyla düşük uyumluluk dışlanmayla sonuçlanabilirken, yüksek uyumluluk gruba dahil olma olasılığını artırabilmektedir (Hales ve ark. 2016). Sonuç olarak, sosyal kabul olasılığının artması nedeniyle uyumlu bireylerde ait olma ihtiyacının azalabileceği sonucuna varılabilir.

Bu çalışmanın temel amacı Baumeister ve Leary (1995) tarafından öne sürülen Aidiyet İhtiyacı Hipotezi'ne dayalı olarak duygusal ve bilişsel faktörleri ve kişilik özelliklerini içeren bir aidiyet ihtiyacı modeli geliştirmektir. Literatür genel olarak aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasında doğrudan veya dolaylı bir ilişki olabileceğine dair bazı kanıtlar sunmaktadır ve ayrıca duygulanım ve kişilik özellikleri de bu ilişkide etkin rol oynayabilir. Ancak tüm bu psikolojik süreçleri bir arada bir model çerçevesinde ele alan çalışmaya rastlanmamıştır.. Bu çalışma, aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki yordayıcı rolünün yanı sıra duygulanımın aracı rolünü ve uyumluluğun düzenleyici rolünü bütüncül bir modelde incelemeye odaklanmıştır. Modelleme tekniği sayesinde tüm bu değişkenlerin bir arada kullanılması, hangi bağımsız değişkenlerin aidiyet ihtiyacıyla daha yakından ilişkili olduğunu açıklamaya yardımcı olacaktır. Dolayısıyla şu hipotez öne sürülmüştür: (1) artan aidiyet ihtiyacının artan negatif duygulanımla ilişkili olacağı; (2) artan negatif duygulanım, azalan bilişsel esneklikle ilişkili olacaktır; (3) negatif duygulanım, aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkide aracı olacaktır; (4) artan aidiyet ihtiyacı, bilişsel esnekliğin azalmasıyla ilişkili olacağı ve bu ilişkinin, uyumluluk düzeyi düşük olan bireylerde daha güçlü olması beklenmektedir.

Yöntem

Örnekleme

Aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmanın katılımcı grubunu toplam 719 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Katılımcılar, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi öğrencileridir. Katılımcıların 446'sı (%62) kadın, 273'ü (%38) erkektir. Katılımcıların yaş ortalaması 21,38'dir (SS=1,97; yaş aralığı 18-28). Katılımcılar kolay örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Araştırmanın örnekleme büyüklüğüne karar vermek için G-Power 3.1 programı aracılığıyla güç analizi yapılmıştır. Örnekleme büyüklüğünün 0,02 etki büyüklüğü, 0,05 hata payı ve 0,95 gücü (1- β) açısından dikkate alındığında çalışmanın en az 652 kişi ile yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. (Cohen ve ark. 2000). Dolayısıyla yapılan güç analizi sonucunda çalışmanın %95 düzeyinde 719 katılımcı ile yapılması yeterli görülmüştür.

İşlem

Mevcut çalışma, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi etik kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih ve Onay Numarası: 30 Kasım 2022 ve 2022/10). Katılımcılar ölçekleri doldurmadan önce çalışmaya katılmak için bilgilendirilmiş onamlarını vermişlerdir. Veri toplama, anketlerin katılımcılara yüz yüze ulaştırılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Sınıflarında ulaşılan katılımcılara tüm anketleri doldurmak için yaklaşık 25 dakika süre verilmiştir. Başlangıçta tüm anketleri 750 katılımcı doldurmuştur, bunlardan 31'i psikiyatrik veya nörolojik bir hastalığı olduğunu bildirdiği için sadece 719 katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir. Sonuç olarak bu çalışma kolay örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilmiş olup, tüm bu işlemler 01.12.2022-30.01.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Standart Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan bu formda katılımcıların yaşı, cinsiyeti ve sağlık durumu (herhangi bir psikiyatrik veya nörolojik rahatsızlığının olup olmadığı) hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu çalışmanın hedef kitlesi sağlıklı genç yetişkinler olduğu için nörolojik ya da psikiyatrik hastalık öyküsü olmayan tüm bireyler örnekleme dahil edilmiştir.

Bilişsel Esneklik Ölçeği

Bilişsel Esneklik Ölçeği'nin orijinal versiyonu Martin ve Rubin (1995) tarafından geliştirilmiş ve Altunkol (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bu ölçek, kişinin düşünce sürecini birden fazla kavram arasında değiştirme potansiyelini, yani bilişsel esnekliğini değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Tek boyutlu, 12 maddeden oluşan 6'lı Likert tipi bir ölçektir. Tekrar-test güvenilirlik katsayısı .73 olarak hesaplanmıştır. Türkçe uyarlama çalışmasında Cronbach alfa katsayısı .81 olarak görülürken, mevcut çalışmada .80 olarak hesaplanmıştır. Ölçüt bağımlı geçerlilik analizi sonuçlarına göre bu ölçeğin Akılcı Olmayan İnançlar ($r=-.14$, $p<0.01$) ve İşlevsel Olmayan Tutumlar Ölçeği ($r=-.23$, $p<0.01$) ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Altunkol 2011). Testten alınan puan artışı daha yüksek bilişsel esnekliğe işaret eder.

Aidiyet İhtiyacı Ölçeği

Aidiyet ihtiyacındaki bireysel farklılıkları test etmek amacıyla Leary ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen Aidiyet İhtiyacı Ölçeği kullanılmıştır. Tek boyutlu bir ölçek, 5'li Likert tipi bir ölçekte 10 maddeden oluşur. Testten alınan yüksek ortalama puanlar, yüksek aidiyet ihtiyacı düzeyine karşılık gelir. Mevcut çalışma kapsamında ölçeğin Türkçe uyarlaması yapılmıştır. Buna göre iç tutarlılık alfa= .73 olarak bulunmuştur. Türkçe versiyonunun 5 maddeden ve tek faktörden oluştuğu ve toplam varyansın %48'ini açıkladığı belirlenmiştir.

Beş Faktör Kişilik Ölçeği

Bu ölçek, Rammstedt ve John (2007) tarafından Büyük Beşli modeline dayalı olarak geliştirilmiş olup, Türkçe versiyonu Horzum ve arkadaşları (2017) tarafından oluşturulmuştur. 5'li Likert tipi ölçekte puanlanan ve toplam 10 maddeden oluşan bu ölçekte, iki maddenin her birinden alınan ortalama puanlar, nörotizm, deneyime açıklık, uyumluluk, dışadönüklük ve sorumluluk olmak üzere beş kişilik özelliğinin her birini yansıtmaktadır. Beş Faktör Kişilik Ölçeği'nin geçerliğini inceleyen faktör analizi sonuçlarına göre bu beş faktör toplam varyansın %88,4'ünü açıklamaktadır (Horzum ve ark. 2017).

Pozitif ve Negatif Duygudurum Ölçeği (PANAS)

Duygulanım aracı değişkenini ölçmek için Watson ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen ve Gencoz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan PANAS'tan yararlanılmıştır. Bu test 5'li Likert tipi ölçeğe sahip 20 maddeden oluşmaktadır. Bu 20 maddenin 10'u pozitif, 10'u ise negatif duygu durumlarıdır. Pozitif ve negatif duyguya ilişkin iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .86 ve .83 olarak belirlenmiştir (Gencoz 2000). Mevcut çalışmada, pozitif (.88) ve negatif duygulanım (.82) için Cronbach alfa katsayıları da yüksek düzeyde çıkmıştır.

İstatistiksel Analiz

Araştırmanın tüm verilerinin analiz edilmesi amacıyla SPSS 23 ve Process Macro 4.2 sürümünden yararlanılmıştır. Araştırmaya dahil edilen aidiyet ihtiyacı, bilişsel esneklik, negatif duygulanım ve uyumluluk değişkenlerinin ortalama ve standart sapma, ranj, skewness ve kurtosis değerleri hesaplanmıştır.

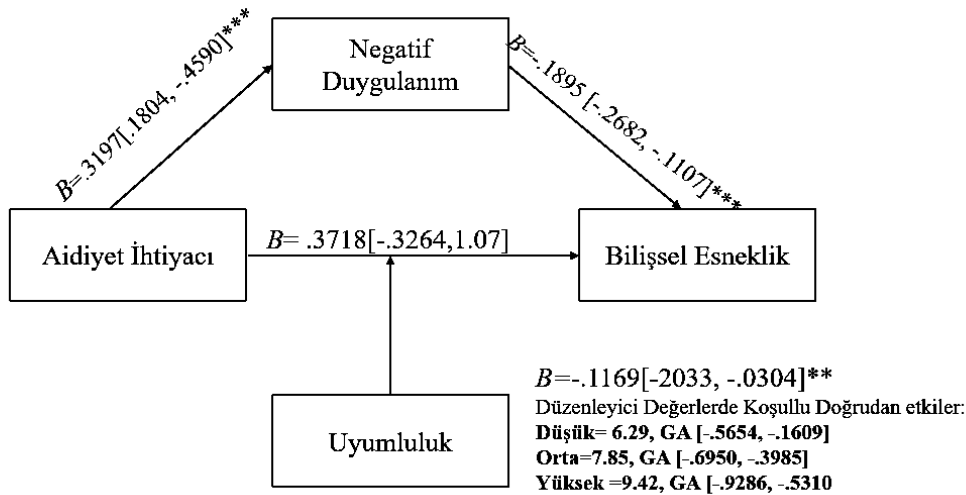
Process Macro 5. Model (Düzenleyici ve Aracılık Analizleri), aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerinde negative duygulanım aracılığıyla dolaylı bir etkisinin olup olmadığını incelemek ve uyumluluk kişilik özelliğinin aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkide düzenleyici etkisini incelemek amacıyla kullanılmıştır. Bu Model 5'teki regresyon, dolaylı, doğrudan, toplam etkilerin analizi %95 güven aralığında 5000 tekrarlı örnek (bootstrap) yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. (Hayes 2018). Düzenleyici ve aracı hipotezleri desteklemek için sıfır içermeyen güven aralıkları (Johnson-Neyman) ölçüt olarak alınmıştır.

Bulgular

Araştırmanın istatistiksel analizine öncelikle değişkenlerin skewness ve kurtosis değerlerinin hesaplanmasıyla başlanmıştır. Tablo 1'de tüm değişkenlerin tanımlayıcı istatistiklerinin detayları yer almaktadır. Buna göre dört değişkenin de normal dağılım varsayımlarını (skewness ve kurtosis değerleri -2 ile +2 değerleri aralığında) karşıladığı sonucuna varılabilir (Kim 2013).

Tablo 1. Tüm değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler

	N	M	SS	Ranj	Skewness	Kurtosis
Aidiyet İhtiyacı	719	14,40	3,98	20	-,014	-,326
Bilişsel Esneklik	719	53,80	8,57	60	-,355	,730
Negatif Duygulanım	719	22,45	7,60	40	,631	,123
Uyumluluk	719	7,86	1,57	8	-,662	,348

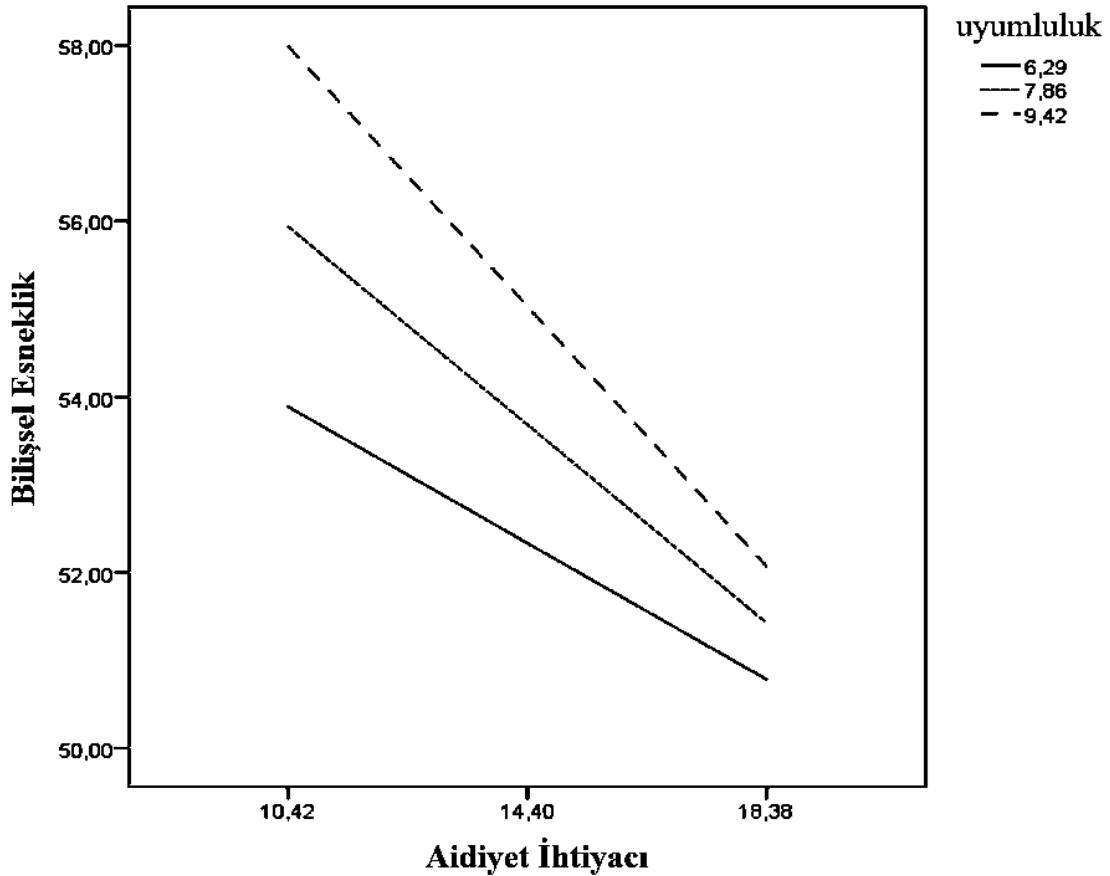

Şekil 1. Aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki aracı ve düzenleyici ilişkiler

** p < 0,01; ***p < 0,001; GA: Güven Aralığı.

Aidiyet ihtiyacının negatif duygulanım üzerinde anlamlı bir etkisi vardır ($b= 0,3197$, $t =4,5049$, $p <0,001$). Negatif duygulanımın bilişsel esneklik üzerinde de anlamlı etkisi olduğu bulunmuştur ($b =-.1895$, $t =-4,7247$, $p <0,001$). Diğer taraftan, aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır ($b =.3718$, $t =1,0454$, $p>0,05$). Ayrıca cinsiyetin hem negatif duygulanım ($b=.1529$, $t=-0,2628$, $p>0,05$) hem de bilişsel esneklik ($b=1,142$, $t=1,877$, $p>0,05$) üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür. R-sq change değeri de anlamlı bulunmuştur ($p<0,01$). Aracılık analizi sonuçları, aidiyet ihtiyacının negatif duygulanım aracılığıyla bilişsel esneklik üzerinde anlamlı dolaylı etkisini ortaya koymuştur ($b=-.0606$, $t =-3,189$). Ayrıca aracı değişkenin varlığında aidiyet ihtiyacının bilişsel esnekliğe doğrudan etkisi anlamlı bulunmamıştır ($b = 0,3718$, $p>0,05$) (Şekil 1). Dolayısıyla, cinsiyetin etkisi de kontrol edildiğinde, aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkiye negatif duygulanım aracılık etmektedir.

Etkileşim/düzenleyici etki (Aidiyet İhtiyacı X Uyumluluk) bilişsel esneklikte anlamlı (%95 GA: güven aralığı) miktarda varyanstan sorumluydu, $R2 = .0081$, $p = .0081$. Sonuçlar, aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkide uyumluluğunun önemli ölçüde düzenleyici bir rol oynadığını ortaya çıkarmıştır ($b =-.1169$; GA %95 $=-.2033,-.0304$, $t =-2,6542$, $p = 0,0081$). Grafik, aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki olumsuz etkisinin yüksek uyumluluk koşulunda zayıfladığını göstermektedir (Şekil 2). Diğer bir deyişle, aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki olumsuz etkisi, düşük uyumlulukta, ortalama ve yüksek uyumluluktan daha güçlüdür. Sonuç olarak, Şekil 2'ye göre aidiyet ihtiyacının azalması ve uyumluluğun artmasıyla bilişsel esneklik artmaktadır.

Şekil 2. Uyumluluğun aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi (N = 719).

Tartışma

Bu çalışmada aidiyet ihtiyacının ve negatif duygulanımın bilişsel esneklik üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri incelenmiştir. Ayrıca aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki etkisinin uyumluluk açısından farklılaşp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Öncelikle aidiyet ihtiyacının artmasıyla bilişsel esnekliğin azaldığı bulunmuştur. Bu ilişki negatif duygulanımla açıklanmaktadır. Kişilik özellikleri farklılıklarına ilişkin olarak, aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki negatif ilişki, düşük düzeyde uyumlu kişiler için, ortalama ve yüksek düzeyde uyumlu kişilere göre daha güçlüdür.

Beklendiği gibi, artan aidiyet ihtiyacı bilişsel esneklik yeteneğinin azaldığını göstermiştir. Aidiyet İhtiyacı Kuramı (Baumeister ve ark. 2002) ile tutarlı olarak, sosyal kabul arzusu yüksek olan kişilerin bilişsel esneklik kapasitesinin azalabileceği gösterilmiştir. Benzer şekilde önceki çalışmalar, bilişsel esneklikle yakından ilişkili olan bilişsel işlevlerin, artan sosyal kabul ihtiyacıyla birlikte azalabileceğini göstermiştir (Otten ve Jonas 2013, Buelow ve ark. 2015, Xu ve ark. 2018, Fuhrmann 2019, Xu ve ark. 2020). Ayrıca, aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasında negatif duygulanımın aracı etkisi anlamlıdır. Yani aidiyet ihtiyacının artmasıyla artan negatif duygulanımın, bilişsel esnekliğin bozulmasına aracılık ettiği belirlenmiştir. Önceki araştırmalar, sosyal kabul arzusu yüksek, yeterince kabul görmeyen bireylerin negatif duygular yaşayabileceğini (Leary ve ark. 2013, Leary 2021) ve bilişsel kapasitelerinde bozulmalar yaşayabileceğini (Baumeister ve ark. 2002) ortaya koymuştur. Başka bir çalışma, aidiyet ihtiyacı yüksek olan kişilerin, hoş olmayan sosyal ipuçlarını düşük olanlara göre daha sık algılayabildiklerini göstermiştir (Pickett ve ark. 2004). Özellikle aidiyet ihtiyacı yüksek olan kişiler, aidiyet ihtiyacı düşük olan kişilere kıyasla sosyal dışlanma sonrasında daha fazla negatif duygulanım bildirmişlerdir (Waldrup 2007).

Ayrıca literatürde şiddetli depresif belirtiler, sosyal reddedilmeye karşı negatif duygusal tepki ve düşük bilişsel esneklik ile ilişkilidir. (Caouette ve Guyer 2016). Özellikle borderline kişilik bozukluğu ve majör depresyon eşlik eden bireylerin, sağlıklı bireylere göre olumsuz duygulanım nedeniyle daha zayıf yanıt inhibisyonu bilişsel yeteneklerine sahip olabileceği gözlenmiştir (Ernst ve ark. 2018). Benzer şekilde obsesif-kompulsif bozukluk gibi diğer klinik örneklerde de artan aidiyet ihtiyacı, daha yüksek negatif duygulanım ve artan kaygı ile ilişkili olabilir (James ve ark. 2017).

Mevcut çalışma uyumlu olarak negatif duyguların sağlıklı bireylerde bilişsel işlevleri, özellikle de bilişsel esnekliği olumsuz yönde etkilediği de bilinmektedir (Davis ve Nolen-Hoeksema 2000). Mevcut araştırma bulgusu, aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki olumsuz etkisinin artan negatif duygudan kaynaklanabileceğini bir model aracılığıyla açıklayarak bu çalışmaları genişletmektedir. Sonuç olarak, artan aidiyet ihtiyacının duygusal mekanizmaları etkileyerek bilişsel becerileri kısıtlayabileceği söylenebilir.

Mevcut çalışma hipoteziyle tutarlı olarak uyumluluk, aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki olumsuz ilişkiyi düzenlemektedir. Yani aidiyet ihtiyacı ve uyumluluk arasındaki etkileşim etkisi bilişsel esnekliği anlamlı düzeyde yordamaktadır. Buna göre, yüksek uyumluluk kişilik özelliği, aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki olumsuz etkisini zayıflatmaktadır. Başka bir deyişle, aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki olumsuz etkisi düşük uyumluluk durumunda artmaktadır. Özellikle uyumluluk puanı yüksek olan bireylerin bilişsel esneklikleri daha yüksektir. Benzer şekilde, düşük uyumluluk kişilik özelliğine sahip kişilerin zayıf bilişsel esnekliğe sahip olma olasılıkları daha yüksektir (Jensen-Campbell et al. 2002).

Aracılık ve düzenleyicilik modeli analizi sonuçları doğrultusunda, aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik ve duygusal mekanizma arasındaki ilişkide uyumluluk kişilik özelliğinin önemli bir role sahip olduğu görülmüştür. Uyumlu insanların özellikle işbirlikçi ve çalışkan oldukları bilinmektedir. (McCrae ve Costa 2003). Ek olarak, bu bireyler aynı zamanda daha iyi bilişsel inhibisyona ve bilişsel esnekliğe de sahip olabilir (Burnos ve Skrobowski 2021). Literatürle paralel olarak, uyumluluğu yüksek bireylerin esnek düşünme ve negatif duyguları yönetme becerisi açısından avantajlı olabileceği sonucuna varılabilir. Bu çalışmada özellikle uyumluluğu yüksek bireylerde esnek düşünmenin aidiyet ihtiyacının olumsuz etkilerinden korunduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle, aidiyet ihtiyacının olumsuz etkisini azaltma yeteneği bireyler arasında farklılık gösterebilir ve zihinsel esnekliğin kalitesini belirleyebilir. Sonuç olarak bu çalışma, aidiyet ihtiyacının bilişsel esnekliği negatif duygulanım yoluyla etkilediğini, uyumluluğun ise aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki olumsuz etkisini düzenlediğini bir model çerçevesinde ortaya koyarak literatürü genişletmektedir.

Mevcut çalışmanın ilk kısıtlılığı, bu çalışmaya yalnızca sağlıklı genç yetişkinlerin dahil edilmiş olmasıdır. Dolayısıyla sonuçlar diğer yaş ve eğitim düzeyindeki bireylere genellenememektedir. Ayrıca mevcut çalışma sağlıklı bir örnekleme yürütüldüğünden, gelecekte farklı klinik örneklem gruplarında (depresyon, mani, kişilik bozuklukları ve anksiyete bozuklukları) yapılacak çalışmalar literatürün zenginleşmesine katkı sağlayabilir. Bu çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise sadece öz bildirim testlerine dayalı olmasıdır. Özellikle bilişsel esnekliğin nöropsikolojik testlerle ölçüldüğü çalışmalarla çalışmanın kapsamı genişletilebilir. Ayrıca, aidiyet ihtiyacı ile duygusal ve bilişsel süreçler arasındaki ilişkiyi inceleyen gelecekteki çalışmaların nörogörüntüleme çalışmaları ile desteklenmesi gerekmektedir. Diğer bir sınırlılık ise bu araştırmanın korelasyonel tasarımı bir modeli test etmesi, dolayısıyla sonuçların etkilerinin yönü hakkında çıkarımda bulunamamasıdır. Gelecekteki çalışmalar bu modeli sosyal dışlama prosedürlerini içeren deneysel yöntemlerle test edebilir. Ayrıca aidiyet ihtiyacının ve kişilik özelliklerinin bilişsel beceriler üzerindeki uzun vadeli etkisini anlamak için boylamsal deneysel çalışmalara ihtiyaç vardır.

Sonuç

Bu çalışma, aidiyet ihtiyacı hipotezine dayalı olarak, aidiyet ihtiyacı ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkide duygu ve kişilik özelliklerinin rolünü gösteren bir model önermiştir. Buna göre, aidiyet ihtiyacı negatif duygulanım yoluyla bilişsel esnekliği olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca bu çalışma, uyumluluğun aidiyet ihtiyacının bilişsel esneklik üzerindeki olumsuz etkisini azalttığını göstererek literatüre katkı sağlamıştır. En yüksek bilişsel esneklik, düşük aidiyet ihtiyacı ve yüksek uyumluluk koşulunda gözlenmiştir. Özetle, aidiyet ihtiyacının bilişsel beceriler üzerindeki etkisine kişilik özellikleri ve duygusal süreçlerin eşlik edebileceği sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak, üst düzey bilişsel işlevleri (özellikle bilişsel esneklik, inhibisyon ve çalışma belleği) geliştirmeye odaklanan duygusal rehabilitasyon programlarında kişilik özellikleri ve aidiyet ihtiyacının göz ardı edilmemesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Altunkol F (2011) The analysis of the relation between cognitive flexibility and perceived stress levels of college students (Master's thesis). Adana, Çukurova University.
- Baumeister RF, Leary MR (1995) The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychol Bull*, 117:497-529.
- Baumeister RF, Twenge JM, Nuss CK (2002) Effects of social exclusion on cognitive processes: anticipated aloneness reduces intelligent thought. *J Pers Soc Psychol*, 83:817-827.
- Beekman JB, Stock ML, Marcus T (2016) Need to belong, not rejection sensitivity, moderates cortisol response, self-reported stress, and negative affect following social exclusion. *J Soc Psychol*, 156:131-138.
- Buelow MT, Okdie BM, Brunell AB, Trost Z (2015) Stuck in a moment and you cannot get out of it: The lingering effects of ostracism on cognition and satisfaction of basic needs. *Pers Individ Dif*, 76:39-43.
- Burnos A, Skrobowski A (2021) Temperamental and personality traits as factors related to changes in health behaviors and quality of life in patients with metabolic syndrome in Poland. *Front Psychol*, 12:709935.
- Caouette JD, Guyer AE (2016) Cognitive distortions mediate depression and affective response to social acceptance and rejection. *J Affect Disord*, 190:792-799.
- Cohen L, Manion L, Morrison K (2000) *Research Methods in Education*, 5th ed. London, Routledge Falmer.
- Davis RN, Nolen-Hoeksema S (2000) Cognitive inflexibility among ruminators and nonruminators. *Cogn Ther*, 24:699-711.
- Ernst M, Mohr HM, Schött M, Rickmeyer C, Fischmann T, Leuzinger-Bohleber M et al. (2018) The effects of social exclusion on response inhibition in borderline personality disorder and major depression. *Psychiatry Res*, 262:333-339.
- Fuhrmann D, Casey CS, Speekenbrink M, Blakemore SJ (2019) Social exclusion affects working memory performance in young adolescent girls. *Dev Cogn Neurosci*, 40:100718.
- Gabrys RL, Tabri N, Anisman H, Matheson K (2018) Cognitive control and flexibility in the context of stress and depressive symptoms: The cognitive control and flexibility questionnaire. *Front Psychol*, 9:2219.
- Gencoz T (2000) Positive and Negative Affect Schedule: A study of validity and reliability. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15:19-28.
- Hales AH, Kassner MP, Williams KD, Graziano WG (2016) Disagreeableness as a cause and consequence of ostracism. *Pers Soc Psychol Bull*, 42:782-797.
- Hayes AF (2018) *Introduction to the Mediation, Moderation and Conditional Analysis: A Regression-based Approach*. New York, Guilford Press.
- Horzum MB, Ayas T, Padır MA (2017) Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education*, 7:398-408.
- Jensen-Campbell LA, Rosselli M, Workman KA, Santisi M, Rios JD, Bojan D (2002) Agreeableness, conscientiousness, and effortful control processes. *J Res Pers*, 36:476-489.
- James TL, Lowry PB, Wallace L, Warkentin M (2017) The effect of belongingness on obsessive-compulsive disorder in the use of online social networks. *J Manag Inf Syst*, 34:560-596.
- Kim HY (2013) Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restor Dent Endod*, 38:52-54.
- Leary MR, Kelly KM, Cottrell CA, Schreindorfer LS (2013) Construct validity of the need to belong scale: Mapping the nomological network. *J Pers Asses*, 95:610-624.
- Leary MR (2021) The need to belong, the sociometer, and the pursuit of relational value: Unfinished business. *Self Identity*, 20:126-143.
- Martin MM, Rubin RB (1995) A new measure of cognitive flexibility. *Psychol Rep*, 76:623-626.
- McCrae RR, Costa PT (2003) *Personality in Adulthood: A Five Factor Theory Perspective*. New York, Guilford Press.
- Ni Y, Tein JY, Zhang M, Zhen F, Huang F, Huang Y et al. (2020) The need to belong: A parallel process latent growth curve model of late life negative affect and cognitive function. *Arch Gerontol Geriatr*, 89:104049.
- Otten M, Jonas KJ (2013) Out of the group, out of control? The brain responds to social exclusion with changes in cognitive control. *Soc Cogn Affect Neurosci*, 8:789-94.

- Pickett CL, Gardner WL, Knowles M (2004) Getting a cue: The need to belong and enhanced sensitivity to social cues. *Pers Soc Psychol Bull*, 30:1095-1107.
- Rammstedt B, John OP (2007) Measuring personality in one minute or less: A 10-item short version of the big five inventory in English and German. *J Res Pers*, 41:203-212.
- Selfhout M, Burk W, Branje S, Denissen J, Van Aken M, Meeus W (2010) Emerging late adolescent friendship networks and Big Five personality traits: A social network approach. *J Pers*, 78:509-538.
- Waldrip AM (2007) The power of ostracism: can personality influence reactions to social exclusion? (Doctoral dissertation) Arlington, TX, The University of Texas at Arlington.
- Wang H, Braun C, Enck P (2017) How the brain reacts to social stress (exclusion)–A scoping review. *Neurosci Biobehav Rev*, 80:80-88.
- Watson D, Clark AL, Tellegen A (1988) Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS Scales. *J Pers Soc Psychol*, 54:1063-1070.
- Xu M, Qiao L, Qi S, Li Z, Diao L, Fan L et al. (2018) Social exclusion weakens storage capacity and attentional filtering ability in visual working memory. *Soc Cogn Affect Neurosci*, 13:92-101.
- Xu M, Li Z, Qi S, Fan L, Zhou X, Yang D (2020). Social exclusion modulates dual mechanisms of cognitive control: Evidence from ERPs. *Hum Brain Mapp*, 41:2669-2685.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.